

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annettua lakia siten, että korvausta olisi aina ensi vaiheessa haettava Valtiokonttorilta. Hakija voisi nostaa kanteen valtiota vastaan tuomioistuimessa

vasta Valtiokonttorin kokonaan tai osittain hylkäävän ratkaisun jälkeen. Asiaan tuomioistuimessa käsiteltäessä valtion puhevaltaa käyttäisi Valtiokonttori.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 NYKYTILA.....	3
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
Lainsäädäntö.....	3
Korvausasioiden käsittely käytännössä.....	4
1.2 Nykytilan arviointi.....	5
Korvausmenettely.....	5
2 EHDOTETUT MUUTOKSET.....	5
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	6
4 ASIAN VALMISTELU.....	6
5 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	7
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	8
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT.....	8
2 VOIMAANTULO.....	9
3 SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	9
LAKIEHDOTUS.....	10
Laki syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta.....	10
LIITE.....	12
RINNAKKAISTEKSTIT.....	12
Laki syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta.....	12

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Lainsäädäntö

Laissa syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta (422/1974) säädetään rikosepäilyn johdosta aiheettomasti vapautensa menettäneen oikeudesta saada korvausta vapaudenmenetyksen aiheuttamasta vahingosta. Lain 1 §:n nojalla pidätetyllä tai vangitulla on oikeus saada valtiolta korvaus, jos esitutkinta lopetetaan nostamatta syytettä, syyte jätetään sillensä tai hylätään taikka pidättämiseen tai vangitsemiseen ei ole ollut laillisia edellytyksiä. Pidätetyllä tai vangitulla on oikeus korvaukseen myös, jos hänen on todettu syyllistyneen rikokseen, mutta on ilmeistä, että tämän syyksilukemisen perusteella häntä ei olisi voitu pidättää tai vangita. Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, ellei vapaudenmenetyksellä ole kestänyt yhtä vuorokautta kauemmin. Lain 1 a §:ssä säädetään matkustuskieltoon määrätylle ja 3 §:ssä vapausrangaistusta suorittaneelle maksettavasta korvauksesta. Laissa tarkoitettuna korvauksena maksetaan hyvitys kuluista, tulojen tai elatuksen vähentymisestä ja kärsimyksistä (4 §).

Lain nojalla valtio on niin sanotussa ankarrassa vastuussa aiheettomasta vapaudenmenetyksestä aiheutuneesta vahingosta. Valtio on korvausvastuussa riippumatta siitä, onko kukaan virkamies syyllistynyt virheeseen tai laiminlyöntiin. Korvaus voidaan kuitenkin evätä vahingon kärsineen oman myötävaikutuksen perusteella tai jos korvauksen maksamista ei muutoin voida pitää kohtuullisena (2 § ja 3 §:n 2 momentti). Korvausta ei makseta epäillylle, joka on vaikeuttanut asian selvittämistä tai joka on valheellisella tunnustuksella tai muuten tahallisesti antanut aihetta vapaudenmenetykseen. Korvausta ei myöskään makseta vapausrangaistusta suorittaneelle, joka on valheellisella tunnustuksella

tai muuten tahallisesti osaltaan aiheuttanut rangaistuksen tuomitsemisen.

Lain 5 §:n mukaan vahingon kärsinyt voi vaatia korvausta vapaudenmenetyksestä yleisessä tuomioistuimessa joko sen rikosasian yhteydessä, jonka vuoksi hän on ollut pidätettyinä tai vangittuna, tai erillisellä kanteella riita-asioista säädettyssä järjestyksessä. Puhevaltaa valtion puolesta korvausasiassa käyttää virallinen syyttäjä, jollei erityistä asiasta ole määrätty.

Lakiin lisättiin vuoden 1985 alussa voimaan tulleella lainmuutoksella (984/1984) mahdollisuus hakea korvausta suoraan Valtiokonttorilta tuomioistuinmenettelyä käyttämättä (6 §). Valtiokonttorin toimivalta on toissijainen. Vahingon kärsinyt voi hakea korvausta suoraan Valtiokonttorilta, jollei korvausasia ole tuomioistuimessa ratkaistu tai se ole siellä vireillä.

Valtiokonttori myöntää hakemuksesta korvauksen siltä osin kuin se pitää hakijan oikeutta korvaukseen selvänä. Hakemukseen on liitettävä asian tuomioistuinkäsittelyssä syntyneet pöytäkirjat tai, jos syytettä ei ole nostettu, esitutkintapöytäkirjat, sekä muu tarpeellinen selvitys. Valtiokonttorin on, milloin se katsoo aiheelliseksi, kuultava hakemuksesta virallista syyttäjää tai vangitsemisesta tai pidättämisestä päättäneitä virkamiehiä tai tämän esimiehiä.

Valtiokonttorin on suoritettava korvaukseen oikeutetulle myös kohtuullinen korvaus korvauksen hakemisesta aiheutuneista kuluista (6 b §).

Valtiokonttorin päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätös, jolla Valtiokonttori on hylännyt korvausvaatimuksen kokonaan tai osittain, ei estä korvausta hakenutta nostamasta kannetta valtiota vastaan riita-asioista säädettyssä järjestyksessä (6 a §).

Valtiokonttori suorittaa kaikki tämän lain nojalla maksettavat korvaukset. Kun asia on ratkaistu tuomioistuimessa, korvauksen saajan on toimitettava ote tai jäljennös tuomiosta Valtiokonttorille (6 c §).

Korvausasioiden käsittely käytännössä

Lain mukaisia korvausasioita on viime vuosina ollut noin 400 vuodessa. Korvausasioita on vuodesta 2003 lähtien käsitelty selvästi enemmän Valtiokonttorissa kuin tuomioistuimissa. Viime vuosina noin neljäsosa kaikista korvausasioista on käsitelty tuomioistuimissa.

Vuosi	Hakemusperusteisia	Tuomioperusteisia	Yhteensä
2003	262	163	425
2004	273	121	394
2005	244	135	379
2006	278	111	389
2007	291	94	385
2008	296	103	399

Lähes kaikissa tuomioistuimissa käsitellyissä asioissa korvausta on vaadittu erillisellä kanteella riita-asioista säädettyssä järjestyksessä. Mahdollisuutta esittää korvausvaatimus rikosasian yhteydessä on käytetty hyvin harvoin.

Hakijat ovat useimmiten tyytyneet Valtiokonttorin ratkaisuun korvausasiassa. Valtiokonttorin kokonaan tai osittain hylkäävän ratkaisun jälkeen hakijat ovat vain harvoin nostaneet kanteen valtiota vastaan tuomioistuimissa.

Valtiokonttori on vuosina 2003—2008 maksanut korvausasioissa hakijoiden hakemuskuluja ja tuomioistuimen tuomitsemia oikeudenkäyntikuluja seuraavasti:

Vuosi	Maksetut hakemuskulut yhteensä	Kpl	Maksetut oikeudenkäyntikulut yhteensä	Kpl
2003	43032 €	197	84612 €	128
2004	46377 €	210	79595 €	105
2005	36336 €	163	75701 €	95
2006	50658 €	208	48008 €	82
2007	40865 €	221	48456 €	91
2008	48492 €	256	58037 €	80

Viimeisen kuuden vuoden aikana Valtiokonttori on suorittanut 1255 korvausasiassa hakemuskuluja yhteensä 265 760 euroa. Keskimääräinen hakemuskulujen määrä yhtä korvausasiaa kohti on ollut noin 210 euroa. Vastaavana ajanjaksona Valtiokonttori on suorittanut oikeudenkäyntikuluja 581 korvausasiassa yhteensä 394 409 euroa eli keskimäärin noin 680 euroa yhtä korvausasiaa kohti. Tuomioistuimissa käsitellyistä korvausasioista on siten aiheutunut valtiolle yli kolminkertaiset kustannukset Valtiokonttorissa ratkaistuihin asioihin verrattuna.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (Optula) on selvittänyt korvauksen hakemismenettelyä ja korvauskäytäntöä tutkimuksessaan Vapauden hinta, Rikosprosessuaalinen vapaudenriisto ja sen korvaaminen, 2008. Tutkimusaineistona on ollut vuoden 2006 ensimmäisellä vuosipuoliskolla Valtiokonttorissa vireille tulleet aiheettomasti vapautensa menettäneiden korvaushakemukset ratkaisiasiakirjoihin ja liitteineen. Osassa tapauksista korvausasia oli ratkaistu tuomioistuimissa.

Optulan tutkimuksen mukaan kärsimyskorvausten taso on vaihdellut sen mukaan, onko korvausasia ratkaistu Valtiokonttorissa, tuomioistuimissa tuomiolla vai tuomioistuimen vahvistamalla sovinnolla. Maksettujen kärsimyskorvausten mediaani/ vapaudenmenetysvuorokausi on ollut Valtiokonttorissa ratkaistuissa asioissa 100 euroa, tuomioistuimen tuomiolla ratkaistuissa asioissa 110 euroa ja tuomioistuimen vahvistamalla sovinnolla ratkaistuissa asioissa 125 euroa.

Voimassa olevan lain mukaan käsiteltäessä asiaa tuomioistuimissa valtion puhevaltaa käyttää virallinen syyttäjä, jollei erityistä asiasta ole määrätty. Käytännössä korvausasiat on käsitelty tuomioistuimissa lähes aina erillisinä riita-asioina. Vakiintuneeksi menettelytavaksi on muodostunut se, että haastehakemus on annettu tiedoksi lääninhallitukselle, ja lääninhallitus on edustanut valtiota tuomioistuimissa. Syyttäjä on käyttänyt valtion puhevaltaa vain niissä harvalukuisissa tapauksissa, joissa korvausta on vaadittu rikosasian yhteydessä.

1.2 Nykytilan arviointi

Korvausmenettely

Kun lakiin vuonna 1985 lisättiin mahdollisuus hakea korvausta suoraan Valtiokonttorilta, tarkoituksena oli, että hakemusmenettelyä käytettäisiin selvissä ja yksinkertaisissa tapauksissa. Sen sijaan katsottiin, että jos asiassa jouduttaisiin esittämään laajemmalti näyttöä tai hakijan oikeus korvaukseen olisi kysymyksenalainen, asian ratkaiseminen kuuluisi luontevammin tuomioistuimelle (HE 82/1984 vp). Käytännössä korvausasiat eivät ole kuitenkaan jakautuneet toisaalta hakemusmenettelyssä ja toisaalta tuomioistuinten menettelyssä käsiteltäviin asioihin asioiden laadun perusteella, vaan ainakin jossain määrin sattumanvaraisesti.

Optulan tutkimuksen mukaan korvaukset kuluista sekä tulojen ja elatuksen vähentymisestä on pääsääntöisesti maksettu esitettyjen tositteiden mukaan. Tutkimusaineiston tapauksissa ongelmia on ollut lähinnä yrittäjien tulotason arvioinnissa. Tutkimuksen mukaan korvauksen peruste on useimmissa tapauksissa käynyt ilmi asiakirjoista. Valtiokonttorin maksukäytäntö on ollut melko vakiintunutta ja korvausasiat on käsitelty ripeästi. Koska korvauksen peruste on useimmissa tapauksissa ollut selvä ja korvauskäytäntö vakiintunutta, tutkimuksessa on pidetty perusteltuna korvausmenettelyn muuttamista siten, että korvausta haettaisiin aina ensisijaisesti Valtiokonttorilta.

Selvien ja riidattomien korvausasioiden ohjautumista tuomioistuimen käsiteltäväksi voidaan pitää ongelmallisena tuomioistuinten resurssien oikean kohdentumisen kannalta. Korvausasian käsittelystä tuomioistuimessa aiheutuu valtiolle huomattavasti enemmän kustannuksia kuin asian käsittelystä hakemusmenettelyssä Valtiokonttorissa. Korvausmenettelyä on näistä syistä tarkoituksenmukaista muuttaa siten, että korvausta olisi aina haettava ensin Valtiokonttorilta, ja kante valtiota vastaan voitaisiin nostaa vasta Valtiokonttorin kokonaan tai osittain hylkäävän ratkaisun jälkeen.

Vapaudenmenetyksen johdosta maksettavan kärsimyskorvauksen suuruuteen on vaikuttanut se, onko korvausasia ratkaistu tuo-

mioistuimessa vai Valtiokonttorissa. Kärsimyskorvauksen määrä vapaudenmenetysvuorokautta kohti on ollut keskimäärin suurempi tuomioistuimessa ratkaistuissa asioissa kuin Valtiokonttorissa ratkaistuissa asioissa. Eron voidaan katsoa vain osittain selittyvän asioiden laadulla. Korvaustason riippuminen siitä, määrätäänkö korvaus tuomioistuimessa vai Valtiokonttorissa, on ongelmallista vahingon kärsijöiden yhdenvertaisuuden kannalta.

Valtion puhevallan käyttöä korvausasiassa koskevat säännökset ovat epäselviä. Valtiota on oikeudenkäynnissä pääsääntöisesti edustanut lääninhallitus, vaikka lain 5 §:n 4 momentin mukaan puhevallan käyttö on lähtökohtaisesti virallisen syyttäjän tehtävä. Käytännössä syyttäjä on edustanut valtiota vain rikosasian yhteydessä käsitellyissä korvausasioissa. Mahdollisuutta vaatia korvausta rikosasian yhteydessä on tähän mennessä käytetty hyvin vähän ja esityksessä siitä ehdotetaan kokonaan luovuttavaksi.

Valtion edun valvonta lain mukaisissa korvausasioissa on muodostunut epäyhtenäiseksi. Hakemusmenettelyssä käsitellyissä asioissa valtion etua on valvonut Valtiokonttori, mutta tuomioistuimissa lääninhallitukset ovat käyttäneet valtion puhevaltaa itsenäisesti.

2 Ehdotetut muutokset

Korvausmenettelyä ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että jatkossa korvausta haettaisiin aina ensisijaisesti Valtiokonttorilta. Vasta Valtiokonttorin kokonaan tai osittain hylkäävän ratkaisun jälkeen hakija voisi nostaa kanteen valtiota vastaan riita-asioista säädetyssä järjestyksessä. Korvausvaatimusta ei voisi enää esittää sen rikosasian yhteydessä, jonka vuoksi hakija on ollut pidätettynä tai vangittuna.

Vahinkoa kärsineellä tulee jatkossakin olla mahdollisuus saattaa vapaudenmenetyksen korvaamista koskeva asia tuomioistuimen tutkittavaksi. Perustuslain 21 § ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999) 6 artikla takaavat jokaiselle oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa tuomioistuimessa silloin, kun asia koskee hänen oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan. Vaikka suurin osa lain mukaisista korvausasioista on yksinkertaisia ja selviä, osa

tapauksista on aidosti epäselviä ja riitaisia. Niiden ratkaiseminen voi edellyttää myös suullista todistelua. Kysymyksessä on valtion vahingonkorvausvastuuta koskeva asia, joka luonteensa puolesta kuuluu yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Edellä olevilla perusteilla ehdotetaan, että Valtiokonttorin ratkaisuun tyytymättömällä hakijalla olisi oikeus nostaa kanne valtiota vastaan käräjäoikeudessa, kuten nykyisinkin. Ehdotus kuitenkin tarkoittaisi, että jatkossa valtio voisi kaikissa tapauksissa suorittaa korvauksen aiheuttomasta vapaudenmenetyksestä suoraan ilman oikeudenkäyntiä ja tuomioistuihin ohjautuisivat vain riitaiset ja epäselvät asiat.

Säännöksiä valtion puhevallan käytöstä lain mukaisissa korvausasioissa ehdotetaan tarkistettaviksi. Nykyisin valtion puhevallan käytöstä korvausasiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä huolehtii käytännössä itsenäisesti asianomainen lääninhallitus. Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa valtion puhevaltaa käyttäisi Valtiokonttori. Puhevallan käytön uskomisen Valtiokonttorin tehtäväksi edistäisi puhevallan käytön yhtenäisyyttä valtakunnassa. Sitä kautta se myös lisääisi korvauskäytännön yhtenäisyyttä. Koska korvausasioita jatkossakin käsiteltäisiin kaikissa käräjäoikeuksissa, ehdotetaan kuitenkin, että Valtiokonttorilla olisi mahdollisuus käyttää asiameistä korvausasiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä. Aluehallinnon uudistuksella on tarkoitus siirtää vuoden 2010 alusta lukien nykyisin lääninhallituksille kuuluva yleistoimivalta edustaa valtiota tuomioistuimessa aluehallintovirastoille. Tämän vuoksi ehdotetaan, että Valtiokonttorin pyynnöstä aluehallintoviraston olisi määrättävä asiamies käyttämään valtion puhevaltaa. Aluehallintoviraston määräämä asiamies ei tällöin käyttäisi puhevaltaa itsenäisesti, vaan Valtiokonttorin antamien ohjeiden mukaisesti.

3 Esityksen vaikutukset

Korvausmenettelyn muuttaminen ehdotulla tavalla vähentäisi valtiolle korvausasioiden käsittelystä aiheutuvia kustannuksia. Tuomioistuimessa käsiteltävien korvausasioiden määrä vähenisi, mikä vähentäisi valti-

on korvattavaksi tulevien oikeudenkäyntikulujen määrää.

Tuomioistuinten ja Valtiokonttorin välinen tehtäväjako muuttuisi siten, että tuomioistuinmenettelyssä käsitellyt korvausasiat siirtyisivät Valtiokonttorin ratkaistaviksi. Tuomioistuimessa on viime vuosina käsitelty noin 100 korvausasiaa vuodessa. Valtiokonttorille tehtävien korvaushakemusten voidaan siten arvioida lisääntyvän ainakin tällä määrällä. Lisäresurssien tarvetta Valtiokonttorissa ei kuitenkaan aiheutuisi.

Valtiokonttorin hylkäävän ratkaisun jälkeen voitaisiin nostaa kanne valtiota vastaan käräjäoikeudessa, kuten nykyisinkin. Tätä mahdollisuutta on tähän mennessä käytetty hyvin vähän. Kaikkien korvausasioiden käsittelyn siirtyessä ensi vaiheessa Valtiokonttorille näiden kanteiden määrän voidaan arvioida jonkin verran lisääntyvän. Uudistus kuitenkin kokonaisuudessaan vähentäisi tuomioistuimessa käsiteltävien korvausasioiden määrää. Ehdotettu laki myös edistäisi tuomioistuinten resurssien oikeaa kohdentumista, koska tuomioistuinkäsittelyyn ohjautuisivat vain riitaiset tapaukset.

Korvausasian käsittely tuomioistuinmenettelyä nopeammassa ja tehokkaammassa hakemusmenettelyssä nopeuttaisi korvauksen saamista.

Korvauskäytäntö yhtenäistyisi, kun kaikki korvausasiat ratkaistaisiin ensi vaiheessa Valtiokonttorissa. Myös valtion puhevallan käyttämisen siirtämisen Valtiokonttorin tehtäväksi voidaan arvioida osaltaan vaikuttavan korvauskäytäntöä yhtenäistävästi.

4 Asian valmistelu

Esitys perustuu 24 huhtikuuta 2009 mietintönsä antaneen oikeusministeriön työryhmän ehdotuksiin (Vapaudenmenetyksestä maksettavan korvauksen hakeminen, Oikeusministeriö, Lausuntoja ja selvityksiä 2009:7). Työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus vapaudenmenetyksen johdosta maksettavan korvauksen hakemista koskevien menettelysäännösten tarkistamiseksi siten, että korvausta olisi aina ensi vaiheessa haettava Valtiokonttorilta. Tavoitteena oli menettelyn tehostaminen siten, että resurssija vaativaan tuomioistuinmenettelyyn ohjautuisivat vain epäselvät

ja riitaisat asiat. Tavoitteena oli myös yhteinäistä korvauskäytäntöä.

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausunto sisäasiainministeriön poliisiosastolta, valtiovarainministeriöltä, eduskunnan apulaisoikeusasiamieheltä, Valtiokonttorilta, Rikosseuraamusvirastolta, Etelä-Suomen lääninhallitukselta, Länsi-Suomen lääninhallitukselta, Oulun lääninhallitukselta, Helsingin käräjäoikeudelta, Tampereen käräjäoikeudelta, Oulun käräjäoikeudelta, Valtakunnansyyttäjänvirastolta, Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirastolta, Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselta, Tampereen kihlakunnan poliisilaitokselta ja Suomen Asianajajaliitolta. Saatua lausuntopalaute oli myönteinen. Pääosa

lausunnonantajista piti työryhmän ehdotuksia perusteltuina ja tarpeellisina.

5 Riippuvuus muista esityksistä

Esitykseen sisältyvät ehdotukset valtion puhevallan käytöstä lain mukaisissa korvausasioissa liittyvät eduskunnan käsiteltävänä olevaan aluehallinnon uudistamista koskevaan hallituksen esitykseen (HE 59/2009 vp). Aluehallintouudistuksessa valtion edustamista koskevia säännöksiä uudistetaan, minkä vuoksi myös nyt ehdotetun lain olisi syytä tulla voimaan samanaikaisesti aluehallinnon uudistamista koskevien lakien kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

3 §. Pykälän 3 momentista poistettaisiin maininta pykälän soveltamisesta siihen, joka vaarallisena rikoksenuusijana on eristetty pakkolaitokseen. Vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annettu laki on kumottu vuonna 2006. Pakkolaitokseen eristäminen muutettiin tuolloin koko rangaistuksen suorittamiseksi vankilassa, josta säädetään rikoslain (39/1889) 2 c luvussa.

4 §. Pykälän nykyisen 2 momentin mukaan vahingonkärsineen kuoltua kuolinpesän osakkailla ei ole oikeutta panna vireille kanetta kärsimyskorvauksen saamiseksi. Koska korvausta jatkossa haettaisiin ensisijaisesti Valtiokonttorilta, momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus korvauksen kärsimyksestä raukeaa, jos vahinkoa kärsinyt kuolee ennen korvauksen hakemista.

5 §. Nykyinen pykälä sisältää säännökset korvauksen vaatimisesta tuomioistuimenmenettelyä käyttämällä. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin korvauksen hakemisesta Valtiokonttorilta, joka olisi jatkossa ensisijainen menettely tämän lain mukaisen korvauksen saamiseksi. Pykälän 1 momentin mukaisesti korvauksen myöntäisi Valtiokonttori. Korvausta haettaisiin Valtiokonttorilta kirjallisella hakemuksella.

Pykälän 2 momentissa säädetään määräajasta, jonka kuluessa korvausta olisi haettava Valtiokonttorilta. Ehdotettu kuuden kuukauden määräaika vastaa nykyisessä 3 momentissa kanteen nostamiselle asetettua määräaika. Jos rikosepäily ei ole johtanut syyteen nostamiseen, korvausta on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hakija on saanut tietää, ettei syytetä nosteta. Kun rikosasiaa on käsitelty tuomioistuimessa, korvausta on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun asia on jätetty sillensä, asian käsittelyssä annettu tuomio on saanut lainvoiman tai se on purettu tai poistettu taikka, milloin uusi käsittely asiassa on toimitettu, siinä annettu tuomio on saanut lainvoiman.

Pykälän 3 momentti sisältää säännöksen määräajasta silloin, kun korvausta vaaditaan kurinpitomenettelyssä määrätyn arestirangaistuksen perusteella eikä asiasta ole nostettu syytetä. Korvausta olisi haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun kurinpitorangeaistusta koskeva päätös on kumottu tai kurinpitorangeaistusta on lievennetty taikka, jos asia on määrätty otettavaksi uudelleen käsiteltäväksi, se on uudelleen ratkaistu. Määräaika vastaisi nykyisessä momentissa kanteen nostamiselle säädettyä määräaika.

6 §. Voimassa oleva pykälä sisältää säännökset korvauksen hakemisesta Valtiokonttorilta ja korvausasian käsittelyssä tarvittavista selvityksistä. Pykälä ehdotetaan muutettavaksi kokonaisuudessaan. Pykälästä poistetaan nykyisen 1 momentin säännökset korvauksen hakemisesta Valtiokonttorilta, koska tästä säädetään ehdotetussa 5 §:ssä.

Pykälän 1 momenttiin otettaisiin säännös hakijan velvollisuudesta esittää selvitystä. Nykyisen pykälän 2 momentissa olevaa säännöstä hakemukseen liitettävistä asiakirjoista ehdotetaan tarkistettavaksi, mutta ehdotus ei kuitenkaan merkitse asiallista muutosta jo nykyisin noudatettavaan käytäntöön. Jos syytetä ei ole nostettu, hakemukseen on liitettävä jäljennös syyttämättäjättämispäätöksestä tai esitutkinnan lopettamista koskevasta päätöksestä. Muissa tapauksissa hakemukseen on liitettävä jäljennös rikosasiassa annetusta tuomiosta. Hakemukseen on lisäksi aina liitettävä jäljennös esitutkintapöytäkirjasta tarpeellisin osin. Hakijan on myös annettava Valtiokonttorille muut korvausasian selvittämiseksi tarpeelliset asiakirjat ja tiedot.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin nykyistä 3 momenttia vastaava säännös siitä, että Valtiokonttorin olisi hakemusta käsitellessään tarvittaessa kuultava virallista syyttäjää tai vangitsemisesta tai pidättämisestä päättäneitä virkamiestä tai tämän esimiestä.

6 a—6 c §. Pykälät kumottaisiin, koska lain pykälät ehdotetaan selkeyden vuoksi numeroitaviksi uudelleen.

7 §. Pykälän 1 momentin mukaan Valtiokonttorin päätökseen ei saisi hakea muutosta

valittamalla. Vastaava säännös on nykyisen 6 a §:n 1 momentissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin menettelystä Valtiokonttorin kokonaan tai osittain hylkäävän ratkaisun jälkeen. Hakija voisi nostaa kanteen valtiota vastaan käräjäoikeudessa riita-asioista säädetyssä järjestyksessä. Määräaika kanteen nostamiselle olisi kolme kuukautta siitä päivästä, kun hakija sai tiedon Valtiokonttorin päätöksestä. Määräaika vastaisi nykyisen 6 a §:n 2 momentin säännöstä.

Ehdotetun 3 momentin mukaan valtion edun ja oikeuden valvonta korvausasiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä kuuluisi jatkossa aina Valtiokonttorille. Valtiokonttori päättäisi valtion puhevallan käytöstä. Valtiokonttorin pyynnöstä aluehallintoviraston olisi määrättävä asiamies edustamaan valtiota oikeudenkäynnissä.

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun säännösten mukaan kanne valtiota vastaan voidaan nostaa joko käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä valtion puhevaltaa käyttävä viranomais sijaitsee, tai käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä kantajalla on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Ehdotetun pykälän mukainen kanne voitaisiin siten nostaa joko Helsingin käräjäoikeudessa tai hakijan kotipaikan tai vakituisen asuinpaikan käräjäoikeudessa.

8 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tämän lain mukaan maksettavat korvaukset suoritettaisiin Valtiokonttori. Momentti vastaa voimassa olevan lain 6 c §:n 1 momenttia. Maksun saajan ei tarvitsisi enää toimittaa Valtiokonttorille otetta tai jäljennöstä tuomioistuimen korvausasiassa antamasta tuomiosta, koska ehdotuksen mukaan jatkossa Valtiokonttori käyttäisi valtion puhevaltaa lain mukaista korvausta koskevassa oikeudenkäynnissä.

Pykälän 2 momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan lain 6 b §:ssä olevat säännökset korvauksen hakemisesta Valtiokonttorilta aiheutuneiden kulujen korvaamisesta. Säännöksiin ei ehdoteta muutoksia.

9 §. Pykälä sisältäisi voimassa olevan lain 7 §:ssä olevat säännökset valtion takautumis-oikeudesta. Pykälästä poistettaisiin maininta asianomaisen ministeriön kuulemisesta. Muilta osin säännöksiin ei tehtäisi sisällöllisiä muutoksia.

2 Voimaantulo

Lain ehdotetaan tulevan voimaan mahdollisimman pian sen hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen. Siirtymäsäännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa vireille tullessa asiassa sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Tämä tarkoittaisi, että tuomioistuimessa ennen lain voimaan tuloa vireille tullessa asioissa lääninhallitusten tilalle perustettavilla aluehallintovirastoilla olisi yleistoimivalta edustaa valtiota ja käyttää valtion puhevaltaa itsenäisesti vastaavasti kuin lääninhallituksilla nykyisin.

3 Säättämisyjärjestys

Syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annettu laki on erityislaki, jossa säädetään valtion tuottamuksesta riippumattomasta vastuusta rikosprosessuaalisen vapaudenmenetyksen aiheuttamasta vahingosta. Ehdotuksen mukaan lain mukaista korvausta olisi ensi vaiheessa haettava Valtiokonttorilta. Ehdotetussa 7 §:ssä säädetään muutoksenhaun järjestämisestä Valtiokonttorin korvausasiassa tekemään päätökseen. Valtiokonttorin päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla, vaan oikeuskeinona päätökseen olisi kanteen nostaminen valtiota vastaan käräjäoikeudessa. Ehdotus vastaa tältä osin voimassa olevan lain 6 a §:ssä säädettyä.

Muutoksenhakukielto ei vaaranna hakijan oikeusturvaa, koska hakijalla olisi mahdollisuus saada asia käräjäoikeudessa kokonaisuudessaan uudelleen tutkittavaksi. Koska kysymys on julkista valtaa käytettäessä aiheutuneen vahingon korvaamisesta, asia kuuluu luonteeltaan yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Muutoksenhakua koskevia säännöksiä ei siten voida pitää ongelmallisina oikeusturvaa koskevan perustuslain 21 §:n kannalta tai tuomioistuinten ja niiden tehtäviä koskevien 98 ja 99 §:n kannalta. Näin ollen lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta 31 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (422/1974) 6 a—6 c §, sellaisina kuin ne ovat laissa 984/1984,

muutetaan 3 §:n 3 momentti, 4 §:n 2 momentti sekä 5, 6 ja 7 §, sellaisina kuin niistä ovat 5 § osaksi mainitussa laissa 984/1984 ja laissa 344/1989, 6 § mainitussa laissa 984/1984 ja 7 § osaksi viimeksi mainitussa laissa, ja

lisätään lakiin uusi 8 ja 9 §, seuraavasti:

3 §

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti sakon muuntorangaistusta tai arestirangaistusta suorittaneeseen.

4 §

Oikeus korvaukseen kärsimyksestä raukkaa, jos vahinkoa kärsinyt kuolee ennen korvauksen hakemista.

5 §

Korvauksen myöntää Valtiokonttori. Korvausta on haettava kirjallisesti Valtiokonttorilta.

Hakemus on toimitettava Valtiokonttorille kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hakija on saanut tietää, ettei syytettä nosteta, tai kun asia on jätetty sillensä, asian käsittelyssä annettu tuomio on saanut lainvoiman tai se on purettu tai poistettu taikka, jos uusi käsittely asiassa on toimitettu, siinä annettu tuomio on saanut lainvoiman.

Jos vaatimus koskee kurinpitomenettelyssä määrättyä arestirangaistusta, eikä asiasta ole nostettu syytettä, lasketaan 2 momentissa tarkoitettu määräaika siitä, kun kurinpitorangaistusta koskeva päätös on kumottu tai kurinpitorangaistusta on lievennetty taikka, jos asia on määrätty otettavaksi uudelleen käsiteltäväksi, se on uudelleen ratkaistu.

6 §

Korvaushakemukseen on liitettävä jäljennös rikosasiassa annetusta tuomiosta, tai jos syytettä ei ole nostettu, jäljennös syyttämättä jättämispäätöksestä tai esitutinnan lopettamista koskevasta päätöksestä, sekä jäljennös esitutkintapöytäkirjasta tarpeellisilta osiltaan. Hakijan on lisäksi annettava Valtiokonttorille sellaiset muut asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen korvausasian selvittämiseksi.

Valtiokonttorin on tarvittaessa kuultava hakemuksesta virallista syyttäjää, vangitsemisesta tai pidättämisestä päättäneitä virkamiestä taikka tämän esimiestä.

7 §

Valtiokonttorin päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Valtiokonttorin päätökseen tyytymätön voi nostaa kanteen valtiota vastaan kärjäoikeudessa riita-asioista säädettyssä järjestyksessä. Kanne on nostettava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hakija sai tiedon Valtiokonttorin päätöksestä.

Valtion etua ja oikeutta korvausasiassa valvoo Valtiokonttori, jonka pyynnöstä aluehallintoviraston on määrättävä asiamies käyttämään valtion puhevaltaa.

8 §

Tämän lain mukaan maksettavat korvaukset suorittaa Valtiokonttori.

Kun Valtiokonttori myöntää korvausta tämän lain nojalla, sen on maksettava hakijalle kohtuullinen korvaus tälle korvauksen hakemisesta aiheutuneista kuluista. Tämä korvaus voidaan maksaa myös hakijan asiamiehelle.

9 §

Jos valtiolta tämän lain nojalla korvausta saanut olisi voinut hakea saman korvauksen muun lain nojalla kolmannelta henkilöltä, valtiolla on oikeus vaatia maksamansa määrä

tältä takaisin. Valtion takautumisoikeudesta on noudatettava, mitä siitä muualla säädetään.

Takautumisoikeuden käyttämisestä päättää Valtiokonttori.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tul-
leeseen asiaan sovelletaan tämän lain voi-
maan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 6 päivänä marraskuuta 2009

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Tuija Brax*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

Laki

syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta 31 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (422/1974) 6 a—6 c §, sellaisina kuin ne ovat laissa 984/1984,

muutetaan 3 §:n 3 momentti, 4 §:n 2 momentti sekä 5, 6 ja 7 §, sellaisina kuin niistä ovat 5 § osaksi mainitussa laissa 984/1984 ja laissa 344/1989, 6 § mainitussa laissa 984/1984 ja 7 § osaksi viimeksi mainitussa laissa, ja

lisätään lakiin uusi 8 ja 9 §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Mitä 1 ja 2 momentissa on sanottu, on vastaavasti sovellettava sakon muuntorangaistusta tai arestirangaistusta suorittaneeseen *sekä siihen, joka vaarallisena rikoksenuusijana on eristetty pakkolaitokseen.*

Mitä 1 ja 2 momentissa *säädetään, sovelletaan vastaavasti* sakon muuntorangaistusta tai arestirangaistusta suorittaneeseen.

4 §

4 §

Milloin vahingon kärsinyt on kuollut, ei kuolinpesän osakkaille ole oikeutta panna vireille kannetta, jolla vaaditaan korvausta kärsimyksestä.

Oikeus korvaukseen kärsimyksestä raukeaa, jos vahinkoa kärsinyt kuolee ennen korvauksen hakemista.

5 §

5 §

Vaatus korvauksen saamisesta 1 §:n nojalla voidaan esittää siinä rikosasiassa, jonka vuoksi vahingon kärsinyt on ollut pidätettynä tai vangittuna.

Jos syyttä ei ole nostettu tai korvausvaatimusta esitetty niin kuin 1 momentissa on sanottu taikka vaatimus perustuu 3 §:ään, on kanne korvauksen saamisesta pantava vireille valtiota vastaan riita-asioista säädettyssä järjestyksessä kantajan kotipaikan alioikeudessa tai, jos kantajalla ei ole kotipaikkaa Suomes-

Korvauksen myöntää Valtiokonttori. Korvausta on haettava kirjallisesti Valtiokonttorilta.

Hakemus on toimitettava Valtiokonttorille kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hakija on saanut tietää, ettei syyttä nosteta, tai kun asia on jätetty sillensä, asian käsittelyssä annettu tuomio on saanut lainvoiman tai se on purettu tai poistettu taikka, jos uusi käsittely asiassa on toimitettu, siinä annettu tuomio on saanut lainvoiman.

sa, sen paikkakunnan alioikeudessa, missä hän pääasiallisesti oleskelee. Kanne voidaan kuitenkin aina panna vireille Helsingin raastuvanoikeudessa.

Haastehakemus on toimitettava tuomioistuimeen tai sen kansliaan kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona hakija on saanut tietää, ettei syytettyä nosteta, tai jona asia on jätetty sillensä taikka asian käsittelyssä annettu tuomio on saanut lainvoiman taikka on purettu tai poistettu tai, milloin uusi käsittely asiassa on toimitettu, siinä annettu tuomio on saanut lainvoiman. Jos vaatimus koskee kurinpitomenettelyssä määrättyä arestirangaistusta, eikä asiasta ole nostettu syytettyä, lasketaan määräaika tällöin siitä, kun kurinpitorangeistusta koskeva päätös on kumottu tai kurinpitorangeistusta on lievennetty taikka, jos asia on määrätty otettavaksi uudelleen käsiteltäväksi, se on uudelleen ratkaistu.

Puhevaltaa valtion puolesta korvausasiassa käyttää virallinen syyttäjä, jollei erityistä asiamiestä ole määrätty.

6 §

Jollei korvausasiaa ole ratkaistu tuomioistuimessa tai se ole 5 §:n mukaisesti siellä viireillä, vahingon kärsinyt voi 5 §:n 3 momentissa säädettyinä aikana hakea korvausta suoraan valtiokonttorilta. Valtiokonttori myöntää hakemuksesta korvauksen siltä osin kuin se pitää hakijan oikeutta korvaukseen selvänä.

Hakemuksen on liitettävä asian tuomioistuin­käsittelyssä syntyneet pöytäkirjat tai, jos syytettyä ei ole nostettu, esitutkintapöytäkirjat, sekä muu tarpeellinen selvitys. Hakemuksessa on ilmoitettava, onko korvausasia tai onko se ollut tuomioistuimen käsiteltävänä.

Valtiokonttorin on, milloin se katsoo aiheelliseksi, kuultava hakemuksesta virallista syyttäjää tai vangitsemisesta tai pidättämisestä päättänyttä virkamiestä taikka tämän esimiestä.

6 a §

Valtiokonttorin tämän lain nojalla antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Päätös, jolla valtiokonttori on hylännyt korvaushakemuksen kokonaan tai osittain, ei

Jos vaatimus koskee kurinpitomenettelyssä määrättyä arestirangaistusta, eikä asiasta ole nostettu syytettyä, lasketaan 2 momentissa tarkoitettu määräaika siitä, kun kurinpitorangeistusta koskeva päätös on kumottu tai kurinpitorangeistusta on lievennetty taikka, jos asia on määrätty otettavaksi uudelleen käsiteltäväksi, se on uudelleen ratkaistu.

6 §

Korvaushakemukseen on liitettävä jäljennös rikosasiassa annetusta tuomiosta, tai jos syytettyä ei ole nostettu, jäljennös syyttämättä­jättämisspäättöksestä tai esitutkinnan lopettamista koskevasta päätöksestä, sekä jäljennös esitutkintapöytäkirjasta tarpeellisilta osiltaan. Hakijan on lisäksi annettava Valtiokonttorille sellaiset muut asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen korvausasian selvittämiseksi.

Valtiokonttorin on tarvittaessa kuultava hakemuksesta virallista syyttäjää, vangitsemisesta tai pidättämisestä päättänyttä virkamiestä taikka tämän esimiestä.

(kumotaan)

estä korvausta hakenutta nostamasta kannetta valtiota vastaan 5 §:n 2 momentissa säädetyssä järjestyksessä. Haastehakemus voidaan tällöin toimittaa tuomioistuimeen tai sen kansliaan vielä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hakija sai tiedon valtiokonttorin päätöksestä.

Hylätessään korvaushakemuksen kokonaan tai osittain valtiokonttorin on päätöksessään mainittava, että hakijalla on oikeus nostaa kante valtiota vastaan 2 momentin mukaisesti.

6 b §

(kumotaan)

Kun valtiokonttori myöntää korvausta tämän lain nojalla, sen on maksettava hakijalle kohtuullinen korvaus tälle korvauksen hakeemisesta aiheutuneista kuluista. Tämä korvaus voidaan maksaa myös hakijan asiamiehelle.

6 c §

(kumotaan)

*Tämän lain mukaan maksettavat korvaukset suorittaa valtiokonttori.
Milloin maksua haetaan tuomion nojalla, on maksun saajan annettava ote tai jäljennös tuomiosta valtiokonttorille.*

7 §

*Milloin valtiolta tämän lain nojalla korvausta saanut olisi voinut hakea saman korvauksen muun lain nojalla kolmannelta henkilöltä, on valtiolla oikeus vaatia maksamansa määrä tältä takaisin. Valtion takautumisoikeudesta on noudatettava, mitä siitä on muualla säädetty.
Takautumisoikeuden käyttämisestä päättää valtiokonttori asianomaista ministeriötä kuultaan.*

7 §

Valtiokonttorin päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Valtiokonttorin päätökseen tyytymätön voi nostaa kanteen valtiota vastaan kärjäoikeudessa riita-asioista säädetyssä järjestyksessä. Kanne on nostettava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hakija sai tiedon Valtiokonttorin päätöksestä.

Valtion etua ja oikeutta korvausasiassa valvoo Valtiokonttori, jonka pyynnöstä aluehallintoviraston on määrättävä asiamies käyttämään valtion puhevaltaa.

(uusi)

8 §

Tämän lain mukaan maksettavat korvaukset suorittaa Valtiokonttori.

Kun Valtiokonttori myöntää korvausta tämän lain nojalla, sen on maksettava hakijalle kohtuullinen korvaus tälle korvauksen hakeemisesta aiheutuneista kuluista. Tämä korvaus voidaan maksaa myös hakijan asiamiehelle.

(uusi)

9 §

Jos valtiolta tämän lain nojalla korvausta saanut olisi voinut hakea saman korvauksen muun lain nojalla kolmannelta henkilöltä, valtiolla on oikeus vaatia maksamansa määrä tältä takaisin. Valtion takautumisoikeudesta on noudatettava, mitä siitä muualla säädetään.

Takautumisoikeuden käyttämisestä päättää Valtiokonttori.